

РЕЗУЛЬТАТИ ДІАГНОСТУВАННЯ РІВНЯ СФОРМОВАНOSTІ ІННОВАЦІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВЧИТЕЛІВ ЗЗСО

О. С. Нижник

*Управління освіти адміністрації Основ'янського району Харківської міської ради, пр. Московський, буд. 38, м. Харків, Україна, 61001
kh.uoa.pr@ukr.net, <https://orcid.org/0000-0001-9865-4130>*

Одним із пріоритетних напрямів удосконалення роботи закладу загальної середньої освіти (ЗЗСО) є адаптація до сучасних викликів освітньої, науково-методичної та організаційної діяльності вчителя. Орієнтація нової української школи на світові стандарти освіти передбачає нові підходи до організації навчально-виховного процесу ЗЗСО, сформованості актуальної й дієвої інноваційної компетентності вчителя-практика.

З метою діагностування рівня сформованості інноваційної компетентності вчителів ЗЗСО здійснено констатувальний експеримент як метод здобуття й фіксації теоретичних й емпіричних даних. Під час дослідження розроблено критерії оцінки інноваційної компетентності, зібрано діагностичний інструментарій, проведено діагностичні процедури, аналіз одержаних результатів. Для вчителів організовано методичний семінар з метою з'ясування суті таких базових понять, як «інноваційна педагогічна діяльність», «компетентність», «інноваційна компетентність».

Діагностика рівня сформованості інноваційної компетентності вчителів здійснювалася з урахуванням її складників, а саме: операційного (сформованість інтелектуальних здібностей, швидкість розумових операцій, здатність до вирішення проблемних ситуацій), професійно-ціннісного (вмотивованість до оволодіння інноваційною компетентністю, професійна спрямованість, здатність самоконтролю та прагнення до постійного професійного самовдосконалення, сформованість індивідуального стилю педагогічної діяльності, професійно-важливих особистісних рис).

На основі узагальнення результатів використання різних діагностичних методик (методики «Six Thinking Hats» Ёдварда де Бон , методики вивчення ціннісних орієнтацій М. Рокича, діагностичного тесту «Готовність до саморозвитку», «Стратегії формування вищого рівня базової потреби в пізнанні» С. Пальчевського, «Методики граничних смислів» Д. Леонтьєва) визначено рівень сформованості інноваційної компетентності вчителів закладу загальної середньої освіти.

Ключові слова: інноваційна компетентність, рівень, інновація, учитель, заклад загальної середньої освіти, діагностика.

А. С. Нижник

Управление образования администрации Основьянского района Харьковского городского совета, пр. Московский, д. 38, г. Харьков, Украина, 61001

РЕЗУЛЬТАТЫ ДИАГНОСТИРОВАНИЯ УРОВНЯ СФОРМИРОВАННОСТИ ИННОВАЦИОННОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ УЧИТЕЛЕЙ УОСО

Одним из приоритетных направлений совершенствования работы учреждений общего среднего образования (УОСО) является адаптация к современным вызовам образовательной, научно-методической и организационной деятельности учителя. Ориентация новой украинской школы на мировые стандарты образования предусматривает новые подходы к организации учебно-воспитательного процесса УОСО, сформированности актуальной и действенной инновационной компетентности учителя-практика.

С целью диагностики уровня сформированности инновационной компетентности учителей УОСО проведен констатирующий эксперимент как метод получения и фиксации теоретических и эмпирических данных. В ходе исследования разработаны критерии оценки инновационной компетентности, собрано диагностический инструментарий, проведены диагностические процедуры, анализ полученных результатов. Для учителей организовано методический семинар с целью определения сути таких базовых понятий, как «инновационная педагогическая деятельность», «компетентность», «инновационная компетентность».

Діагностика рівня сформованості інноваційної компетентності учителів здійснюється з урахуванням її компонентів, а саме: операційного (сформованість інтелектуальних способностей, швидкість мислительських операцій, здатність до вирішення проблемних ситуацій), професійно-ціннісного (мотивованість до оволодіння інноваційною компетентністю, професійна направленість, здатність самоконтролю та прагнення до постійного професійного самосовершенствования, сформованість індивідуального стилю педагогічної діяльності, професійно важливих особистісних якостей).

На основі узагальнення результатів використання різних діагностических методик (методика «Six Thinking Hats» Едварда де Бона, методики вивчення ціннісних орієнтацій М. Рокіча, діагностического тесту «Готовність до саморозвитку», «Стратегії формування вищого рівня базової потреби в пізнанні» С. Пальчевського, «Методики межових значень» Д. Леонтьєва) визначено рівень сформованості інноваційної компетентності учителів закладів загальної середньої освіти.

Ключові слова: інноваційна компетентність, рівень, інновація, вчитель, заклад загальної середньої освіти, діагностика.

A. S. Nizhnik

Department of Education of the Administration Osnovyansky district

Kharkov city council Moskovsky Ave. 38, Kharkiv, Ukraine, 61001

kh.uoa.pr@ukr.net

RESULTS OF DIAGNOSING THE LEVEL OF INNOVATIVE COMPETENCE FOR SECONDARY SCHOOL TEACHERS

One of the higher-priority directions concerning improvement of the institution of general secondary education is the adaptation of teachers' educational, scientific methodological and organizational activities to the modern challenges. The orientation of the new Ukrainian school to the world educational standards calls for new approaches to the organization of the educational process in institutions of general secondary education, the formation of up-to-date effective innovative competence of teacher-practitioners.

In order to diagnose the level of formation of teachers' innovative competence a summative experiment was conducted as a method to obtain and fix theoretical and empirical data. In the course of the research the criteria for innovative competence evaluation were developed, diagnostic tools were selected, diagnostic procedures and the analysis of the obtained results were conducted. A methodological workshop was held for teachers aimed at defining such basic concepts as «innovative pedagogical activity», «competence», «innovative competence»

The level of the formation of teachers' innovative competence was diagnosed taking into account its components, namely: operational (the formation of intellectual abilities, the quickness of mental operations, ability to solve problem situations), professional-value (motivation to obtain innovative competences, professional orientation, ability to self-control and urge for constant professional self-improvement, formation of individual style of pedagogical activity, professionally important personal qualities).

Having generalized the results of applying various diagnostic methods (the technique «Six Thinking Hats» by Edward de Bono, the technique of studying the value scales by M. Rokeach, the diagnostic test «Readiness for self-development», «Strategies to form a higher level of basic need for cognition» by S. Palchevsky, «The methodology of limit meanings» by D. Leontiev) the level of formation of innovative competence of the teacher of the institution of general secondary education was determined.

Key words: innovative competence, level, innovation, teacher, institutions of general secondary education, diagnostics.

Постановка проблеми. Інтеграційні процеси України в економічній, політичній, гуманітарній сферах безпосередньо вплинули на освітні реформи, зумовили розробку й запровадження Концепції «Нова українська школа», яка поставила перед освітянами вимогу оволодіти новими компетентностями задля ефективного виконання професійних функцій в умовах інноваційного режиму діяльності закладів загальної середньої освіти (ЗЗСО).

Це зумовлює підвищений інтерес дослідників до оцінки діяльності вчителя з позиції компетентнісного підходу, що є ключовим показником щодо професіоналізму, готовності

до тієї чи іншої діяльності. В освітніх системах компетентнісний підхід має безумовні переваги, оскільки володіння певними компетентностями дає можливість фахівцю практично оперувати здобутими знаннями, використовувати їх упродовж професійної кар'єри, підвищувати протягом життя свій кваліфікаційний рівень. У загальному вигляді компетентність інтегрує в собі когнітивний (знання), операційний (способи діяльності) й аксіологічний (наявність певних цінностей) компоненти [3; 4; 12]. Побудова освітнього процесу на основі компетентнісного підходу передбачає, по-перше, постановку освітніх цілей, по-друге, відбір змісту

навчального матеріалу, по-третє, організацію освітнього процесу, створення належних умов, по-четверте, оцінку досягнутих результатів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Питання компетентнісного підходу в професійній діяльності вчителя висвітлено в працях В. Галузяка, П. Грабовського, О. Семеніхіної, О. Сергійчук, А. Юрченка та ін. Серед професійних компетентностей учителя активно досліджуються інформаційно-цифрова, комунікативна, продуктивна, моральна, психологічна, предметна, соціальна, математична тощо. Останнім часом інтерес у дослідників викликає інноваційна компетентність. Теоретико-методологічні засади вивчення цього феномену визначені в роботах Ю. Будас, І. Гавриш, І. Дичківської, Н. Калюжки, І. Коновальчука та ін.

Так, Н. Калюжка, ототожнюючи поняття «інноваційна компетентність» та «готовність до інноваційної професійної діяльності», під інноваційною компетентністю вчителя розуміє «систему мотивів, знань, умінь, навичок, особистісних якостей, що забезпечує здійснення ним усіх етапів інноваційної професійної діяльності: від моделювання та прогнозування до впровадження нововведення» [5]. І. Коновальчук дає визначення інноваційної компетентності як «інтегративної якості особистості, яка є результатом синтезу базової підготовки і практичного досвіду й забезпечує високий рівень володіння технологіями реалізації інновацій» [7].

Однак, питання діагностування рівня сформованості інноваційної компетентності вчителя на наше переконання, висвітлені в наукових роботах недостатньо ґрунтовно.

Формулювання мети статті. На основі узагальнення результатів використання різних діагностичних методик визначити вихідний (актуальний) рівень сформованості інноваційної компетентності вчителів закладів загальної середньої освіти.

Методи дослідження. Методологічний концепт дослідження становлять ідеї філософії, педагогіки, психології про особистість як суб'єкт діяльності, детермінованість її поведінки зовнішніми й внутрішніми чинниками. Для досягнення мети дослідження використані *загальнотеоретичні* (аналіз, синтез й узагальнення наукової літератури для порівняння та зіставлення різних точок зору на проблему інноваційної компетентності вчителя) та *емпіричні методи* (анкетування, тестування, самооцінка, діагностичні ситуації, бесіда).

Виклад основного матеріалу дослідження. Дослідження проводилося серед учителів

(144 особи) міста Харкова (ЗЗСО № 14, № 31, № 144) впродовж 2018-2019 навчального року. Виявлення рівня сформованості інноваційної компетентності вчителів закладів загальної середньої освіти здійснювалося в процесі констатувального експерименту, що «встановлює реальний стан педагогічної системи чи окремих її елементів, констатує наявність зв'язків і залежностей між ними, визначає вихідні (відправні) дані для подальшого дослідження, потребує застосування не тільки методів і засобів діагностики, а й методів і засобів впливу на учасників» [9]. Під час дослідження було розроблено критерії оцінки інноваційної компетентності вчителя, дібрано діагностичний інструментарій, проведено діагностичні процедури, аналіз одержаних результатів за допомогою різних методик. Попередньо для вчителів було організовано методичний семінар з метою з'ясування суті таких базових понять, як «інноваційна педагогічна діяльність», «компетентність», «інноваційна компетентність».

У результаті пошукової роботи ми дійшли того ж висновку, що й О. Сергійчук стосовно сутності професійної компетентності, це «своєрідна відповідь на проблемну ситуацію в національній освіті, що виникла внаслідок протиріччя між необхідністю забезпечити сучасну якість і неможливістю вирішити це завдання традиційним шляхом за рахунок подальшого збільшення обсягу інформації, що підлягає засвоєнню школярами» [13, с. 198].

Щодо терміну «інноваційна педагогічна діяльність» під час дослідженнями поділяли підходи до визначення Ю. Будас, яка тлумачить його як «найвищий ступінь педагогічної творчості, процес генерації інноваційних ідей, їх запровадження та розповсюдження, оновлення педагогічної теорії та практики, альтернативу консервативному, традиційному, усталеному й авторитарному стилю діяльності» [2, с. 172].

Діагностика рівня сформованості інноваційної компетентності вчителів здійснювалася з урахуванням її складників (компонентів), а саме: *операційного* (сформованість інтелектуальних здібностей, швидкість протікання розумових операцій, здатність до вирішення проблемних ситуацій), *професійно-ціннісного* (вмотивованість до оволодіння інноваційною компетентністю, професійна спрямованість, здатність самоконтролю та прагнення до постійного професійного самовдосконалення, сформованість індивідуального стилю педагогічної діяльності, професійно-важливих особистісних рис). Зазначені складники слугували критеріями інноваційної компетентності вчителя.

Діагностичний інструментарій складався з комплексу методик (анкетування, тестування, са-

мооцінка, діагностичні ситуації тощо), який сприяв встановленню конкретних параметрів і рівнів сформованості цієї компетентності як цілісної системи. При їх доборі ми спиралися на такі загальні показники оцінки інноваційної компетентності педагога, як: готовність педагога до компетентної діяльності в різних ситуаціях, що характеризуються в стандартністю та нестандартністю; ставлення до інновацій на основі сформованих мотивів і цінностей; готовність педагога працювати у нових умовах (соціальних та фахових); рівень знань та вмінь педагога щодо теоретичної та практичної діяльності; наявність практичного досвіду компетентної поведінки в педагогічному процесі закладу освіти; рівень творчого розвитку педагога як фахівця, здатного кваліфіковано вирішувати педагогічні завдання, зокрема шляхом застосування інноваційних технологій; свідоме володіння вчителем системою професійно-орієнтованих ЗУНів як основи здатності компетентно (ефективно, раціонально, оптимально, якісно тощо) здійснювати фахову діяльність; здатність до саморефлексії й уміння коректувати власну діяльність, виходячи з потреби її вдосконалення, інноваційного розвитку. За основу для визначення цих показників ми брали напрацювання І.Коновальчук [7].

Операційний складник інноваційної компетентності діагностувався за допомогою методики «Six Thinking Hats» (шість капелюхів мислення), розробленої малтійським і британським психологом, автором концепції латерального мислення Едвардом де Боні представлено О. Башкір[1]. Ця методика передбачає вироблення автономних умінь із вирішення проблемної ситуації шляхом здійснення конкретної розумової операції упродовж визначеного часу. Колір певного капелюха, за вимогами методики, відповідає певному рівню розумових дій (мислення). Педагоги-практики та науковці наголошують на складності реалізації цього методу, що пов'язана з необхідністю проведення попередньої роботи з учителями для ознайомлення їх з особливостями використання капелюхів мислення. У розмові з педагогами слід зазначити, що капелюх *білого кольору* вказує на їх здатність працювати з інформацією, пов'язаною з кількісною характеристикою об'єктів. Жовтий капелюх свідчить про те, що його володар мислить позитивно, передбачає успішне вирішення проблеми та бажані наслідки. Чорний капелюх вказує, що вчитель виявляє здатність до критичного мислення шляхом виявлення негативних сторін і властивостей певного об'єкта, виокремлення ризиків, пов'язаних з об'єктом. *Червоний* капелюх засвідчує,

що його носій вміє регулювати емоційні реакції та контролювати власні емоції, здатен не допустити конфліктного вирішення проблеми, виявляє інтуїцію у пошуку оптимальних рішень. *Зелений* капелюх зумовлює продуктивне мислення, передбачає спрямованість на зміни, творчість, продукування інноваційних ідей тощо. Мислення в синьому капелюсі виступає в якості «кучера», який спрямовує та визначає послідовність.

Під час роз'яснювальної роботи стосовно капелюхів, учителі були поінформовані, що білий капелюх означає нейтральне ставлення особи до інноваційної компетентності й упровадження інновацій у роботу школи. Учителі з цим капелюхом оперували аргументами, фактами, цифрами. Жовтий капелюх символізує конструктивний стиль мислення, сприяє оптимізму, вірі в майбутнє, позитивному настрою. «Володарі» чорних капелюхів «бачать» усе в чорних тонах, песимістично налаштовані, розмірковують негативно, шукають в інноваційних процесах труднощі та розбіжності. Червоний капелюх означає емоційність висловлювання, опору на почуття й інтуїцію. Учителі із зеленим капелюхом закликають решту учасників до постійних змін і нововведень у роботі, наголошуючи на ефективності інновацій. Синій капелюх символізує відстороненість, контролює дискусію, намагається керувати її перебігом.

Під час дослідження вчителі мали можливість об'єднатися в шість груп і відчувати себе в ролі «власника» кожного капелюха. Спробувавши себе в різних ролях, які представляли навіть полярні ставлення до інноваційної компетентності, інновацій в освіті, учителі мали можливість побачити як позитивні моменти реалізації інноваційної діяльності, так і труднощі її здійснення.

У результаті спостережень за поведінкою вчителів ЗЗСО під час дискусії стосовно визначення місця інноваційної компетентності в їхній професійній діяльності виявлено рівень операційного складника досліджуваної компетентності. На низькому рівні перебували 37% вчителів, які взагалі не визначали стиль своєї поведінки за кольором капелюхів. У них спостерігалися труднощі щодо сприйняття іншого стилю мислення, вирішення зазначеної проблеми, недостатній прояв інтелектуальних здібностей, швидкості розумових операцій. Це підтверджувалося їхніми судженнями в контексті самооцінки власних відчуттів. У подальшому обговоренні інноваційних технологій учителі цього рівня критично ставилися до інших учасників, їхньої поведінки, виявляли негативні аспекти впровадження педагогічних інновацій і набуття навичок інноваційного досвіду, розгля-

дали інноваційну компетентність лише з позиції правильності чи хибності.

Учителі, котрі перебували на середньому рівні (38%), лояльно ставилися до інноваційної компетентності, намагалися не засуджувати впровадження інноваційних технологій в освітній простір закладів освіти. Вони не сприймали ситуацію впровадження інноваційних технологій критично, але й не намагалися проникнути в суть інноваційної компетентності, зрозуміти її значення та виокремити структурні складники. Разом з тим, у дискусіях під час зміни позиції, що передбачала обмін капелюхами, вони відчували менші труднощі, однак за допомогою методу самооцінки було встановлено їхній внутрішній протест проти позицій, що не збігалися з їхніми власними поглядами, переконаннями і підходами.

Високий рівень операційного складника інноваційної діяльності демонстрували 25% освітян. Для них була характерною відсутність внутрішнього відторгнення позицій і стилів поведінки інших учасників дослідження. Під час зміни позицій (капелюхів) учителі з легкістю проникали в сутність того чи того стилю поведінки інших учасників діагностування; обґрунтовували доречність і своєчасність інноваційної діяльності, при цьому адекватно і чітко розуміли думки інших учасників, причини й мотиви їхньої поведінки стосовно ін-

новаційної компетентності; аналізуючи учасників обговорення, не вдавалися до оцінки їхньої поведінки на рівні «погано-добре».

Основний акцент у дослідженні було поставлено на вияв показників ціннісних орієнтацій учителів. Будучи психологічним механізмом особистісного зростання й саморозвитку, ціннісні орієнтації носять характер, що розвивається, та являють собою динамічну систему [10]. З метою діагностування *професійно-ціннісного складника* використано методику вивчення ціннісних орієнтацій М. Рокича [6]. Дослідник викоремлює два класи цінностей: *термінальні* (упевненість у тому, що поставлена педагогом ціль власної діяльності є важливою, оптимальною та необхідною для вирішення певного завдання (цінності-цілі)) та *інструментальні* (упевненість у тому, що певна дія або якість особистості має переважати в будь-якій ситуації (цінності-засоби)).

Респондентам було запропоновано 18 карток відповідно до кожного класу цінностей. Кожна картка відповідала певній цінності. Їх необхідно було розташовувати в такій послідовності цінностей, в якій вони були, значущими для кожного, тобто на перше місце слід було поставити найважливішу цінність, а на вісімнадцяте – найменш важливу. Результати діагностування представлено у таблиці 1.

Таблиця 1

Діагностування професійно-ціннісного компонента інноваційної компетентності вчителя

№ п/п	Інструментальні цінності	%
1	Акуратність	2,2
2	Вихованість	2,3
3	Високі запити	4,3
4	Життєрадісність	-
5	Старанність (дисциплінованість)	3,8
6	Незалежність (здатність діяти самостійно, рішуче)	18,4
7	Непримиренність до недоліків як у собі, так і в інших	13,4
8	Освіченість (широта знань, високий рівень загальної культури)	4
9	Відповідальність	5,4
10	Раціоналізм	16,7
11	Самоконтроль (стриманість, самодисципліна)	7,7
12	Сміливість у відстоюванні своєї думки, поглядів	7,1
13	Тверда воля	3,1
14	Терпимість	-
15	Широта поглядів	2,8
16	Чесність	0,7
17	Ефективність у справах	8,1
18	Чуйність	-

Продовження табл. 1

№ п/п	Термінальні цінності	%
1	Активне діяльне життя	-
2	Життєва мудрість	-
3	Здоров'я (фізичне та психічне)	53,8
4	Цікава робота	4,6
5	Краса природи та мистецтва	-
6	Любов	7,3
7	Матеріальне забезпечення життя	10,7
8	Наявність хороших і вірних друзів	-
9	Суспільне визнання	1,3
10	Пізнання	-
11	Продуктивне життя	-
12	Розвиток	-
13	Розваги	4,1
14	Свобода	3,9
15	Щасливе сімейне життя	10,5
16	Щастя інших	-
17	Творчість	-
18	Впевненість у собі	3,8

У процесі аналізу отриманих результатів виявлено, що в ієрархії інструментальних цінностей домінує цінність «незалежність», яка переважає в 18,4% респондентів. Цінність «раціоналізм» є значущою для 16,7% опитаних. Для 13,4% педагогів пріоритетною є така цінність як «непримиренність до недоліків у собі й інших». У переліку термінальних цінностей перше місце посідає цінність «здоров'я» (фізичне та психічне), яка превалює у 53,8% освітян. На другому ранговому місці знаходиться цінність «матеріальне забезпечення життя» (10,7%), а на третьому – «щасливе сімейне життя» (10,5%). Інші цінності, запропоновані в списках, виявилися для вчителів значущими меншою мірою.

Діагностування професійно-ціннісного складника інноваційної компетентності здійснювалося також за допомогою тесту «Готовність до саморозвитку» [6; 10]. Низький рівень готовності продемонстрували 31% учителів, котрі наголошували, що не прагнуть до самопізнання й не хочуть змінюватися, що свідчить про відсутність їхнього бажання самовдосконалюватися. Ознакою другого – середнього – рівня готовності до саморозвитку було бажання вчителів (45%) більше пізнати себе, однак вони не володіли на належному рівні навичками самовдосконалення. Високий рівень демонструвало 24% вчителів, у яких яскраво виражена спрямованість на саморозвиток. Вони вирізня-

лися оптимальним співвідношенням спрямованості на самопізнання та здатності до самовдосконалення, оскільки компетентний педагог постійно спрямований на пізнання себе, що є рушійною силою професійного розвитку.

Для виявлення професійно-ціннісного ставлення вчителів до інноваційної діяльності ми використовували запропоновану С. Пальчевським «Стратегію формування вищого рівня базової потреби в пізнанні», яка передбачала такі дії:

- діагностику за допомогою індивідуалізованих творчих завдань, ситуацій вибору засобів інноваційної педагогіки;
- створення на основі результатів діагностики зони імпресуючих чинників (цікаві моменти інноваційних процесів, факти оригінального вирішення педагогічних проблем тощо);
- допомогу вчителю в досягненні успіхів у розвитку інноваційної компетентності, в отриманні відповідного схвалення в колі первинних референтних груп;
- десугестивування сформованих учителем уявлень про межі власних навчальних можливостей;
- формування сугестивної настанови на розширення меж інтелектуальних можливостей;
- підкріплення формуючої сугестивної настанови наступними ситуаціями успіху в чергових референтних групах;

- вироблення на базі сугестивної настанови позиції – вихідної основи для розгортання перспективних ліній життєвого сценарію;
- розвиток на цій основі мотиваційного компонента процесу підвищення рівня інноваційної компетентності;
- використання імпресуючих образів для зміцнення віри в здатність до переборення труднощів на шляху розгортання перспективних ліній професійної діяльності;
- підтримку в корегуванні рефлексу свободи вчителя на основі його професійних захоплень та в зміцненні рефлексу цілі [11, с. 305].

Діагностування професійно-ціннісного складника інноваційної компетентності вчителів здійснювалося за допомогою «Методики граничних смислів» Д. Леонтьєва [8]. Вона надає можливість як якісного, так і кількісного аналізу смислової структури ціннісних орієнтацій, знань про цінності та їх оцінювання.

Методична процедура передбачала постановку низки питань, як-от: «Навіщо педагогу ...?». Вихідними категоріями в цій методиці виступали такі поняття, як «удосконалювати освітній процес», «бути цікавим, сучасним», «оволодівати методичними навичками впровадження нового в освітній простір», «бути «автором» своєї професійної діяльності».

У кожному подальшому питанні фіксувалася категорія, названа вчителями у відповіді на попереднє питання. Під час діалогу виникав своєрідний ланцюжок відповідей. Ланцюжки набували різного вигляду та розгалуженості (на зразок інтелект-карт) і закінчувалися узагальнювальною категорією, яка є для кожного педагога граничною підставою людських дій, що відображає професійно-особистісні цінності. Кількість відповідей на питання була необмеженою.

Висновки з цього дослідження й перспективи подальших розвідок у зазначеному напрямі. Діагностику рівня сформованості інноваційної компетентності вчителів ЗЗСО здійснено в процесі констатувального експерименту з урахуванням її складників (операційного та професійно-ціннісного), що слугували в дослідженні критеріями інноваційної компетентності. До діагностичного інструментарію належали діагностувальні методики, що дали можливість встановити конкретні параметри і рівні досліджуваної компетентності як цілісної системи. Результати проведеної роботи (табл. 2) вказують на значний відсоток учителів, які перебувають на середньому та низькому рівнях володіння інноваційною компетентністю, що потребує розробки нових форм і методів підвищення кваліфікації педагогів.

Таблиця 2

Рівень сформованості інноваційної компетентності вчителів ЗЗСО

Критерії	Показники	рівні у %		
		вис.	сер.	низ.
Операційний	<ul style="list-style-type: none"> • сформованість інтелектуальних здібностей • швидкість розумових операцій • здатність до вирішення проблемних ситуацій 	25	38	37
Професійно-ціннісний	<ul style="list-style-type: none"> • вмотивованість до оволодіння інноваційною компетентністю • професійна спрямованість • здатність самоконтролю та прагнення до постійного професійного самовдосконалення • сформованість індивідуального стилю педагогічної діяльності, професійно-важливих особистісних рис 	24	45	31

Крім того, у дослідженні визначено, що серед ціннісних орієнтацій пріоритетними для вчителів є незалежність, раціоналізм, непримиренність до власних недоліків та недоліків інших, здоров'я, матеріальне забезпечення, щасливе сімейне життя, що є важливою запорукою в оволодінні інноваційною компетентністю в рамках підвищення рівня педагогічної майстерності вчителів.

Перспективами подальшого дослідження є проведення формувального експерименту, що передбачає розробку чи виокремлення науково обґрунтованих ефективних способів і засобів підвищення рівня інноваційної компетентності вчителів закладів загальної середньої освіти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Башкір О. І. Активні й інтерактивні методи навчання у вищій школі. *Педагогіка та психологія : зб. наук. праць*. Харків : ТОВ «ДІСА ПЛЮС», 2018. Вип. 60. 232с.
2. Будас Ю. О. Підготовка майбутніх учителів до інноваційної педагогічної діяльності засобами ділової гри. Дис. ... канд. пед. наук. Вінниця, 2010. 237с.
3. Галузяк В. М. Сутність і структура педагогічної компетентності вчителя. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського*. Серія: педагогіка і психологія. 2016. Вип. 48. С. 37-46
4. Грабовський П. П. Інформаційна компетентність учителя середньої школи. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*, 2008. №37. С. 118-122.
5. Калюжка Н. С. Закономірності та принципи формування інноваційної компетентності майбутніх учителів початкової школи. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2016. № 2. С. 270-277. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pednauk_2016_2_35 (дата звернення: 12.12.2018).
6. Карелина А. А. Психологические тесты: в 2 т. Москва : ВЛАДОС, 2002. Т.1. С. 25-29.
7. Коновальчук І. Сутність і структура інноваційної компетентності педагога загальноосвітнього навчального закладу. *Вісник Прикарпатського національного університету*. Серія: Педагогіка. Вип. XL. Ів.-Франківськ, 2011. С. 85-88.
8. Леонтьев Д. А. Методика предельных смыслов : Метод. руководство. Москва : Смысл, 1999. 36 с.
9. Лук'янець О., Лук'янець Т. Констатувальний експеримент: ознаки, можливості та проблеми проведення. Наукові здобутки студентів Інституту людини. 2016. № 2(4). URL : <http://studscientist.kubg.edu.ua/index.php/journal/article/view/54> (дата звернення: 12.12.2018).
10. Обіщенко С. О. Емпіричне дослідження ціннісних орієнтацій викладачів вищих навчальних закладів із цинічним сприйняття навколишньої дійсності. *Вісник післядипломної освіти*. 2013. №9 (2). С. 247-253
11. Пальчевський С. С. Педагогіка : навч. посібник. Київ : Каравела, 2007. 576 с.
12. Семеніхіна О., Юрченко А. Уміння візуалізувати навчальний матеріал засобами мультимедіа як фахова компетентність учителя. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія: Педагогіка. Соціальна робота. Ужгород : Видав. УжНУ «Говерла», 2014. Вип. 33. С. 176–179.
13. Сергійчук О. Професійна компетентність майбутнього вчителя в системі підготовки до педагогічної діяльності. *Проблеми підготовки сучасного вчителя*. 2011. № 4 (Ч. 2). С. 198-206.

REFERENCES:

1. Bashkir, O. I. (2018). Aktyvni y interaktyvni metody navchannia u vyshchii shkoli [Active and interactive teaching methods in high school]. *Pedahohika ta psykholohiia : zbirnyk naukovykh prats* [Pedagogy and psychology: a collection of scientific works], 60, pp. 234-244. (in Ukrainian).
2. Budas, Yu. O. (2010). Pidhotovka maibutnikh uchyteliv do innovatsiinoi pedahohichnoi diialnosti zasobamy dilovoi hry [Preparation of future teachers for innovative pedagogical activities by means of business games]. Candidate's thesis. Vinnytsia. 237p. (in Ukrainian).
3. Haluziak, V. M. (2016). Sutnist i struktura pedahohichnoi kompetentnosti vchytelia [The essence and structure of teachers' pedagogical competence]. *Naukovi zapysky Vinnytskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Mykhaila Kotsiubynskoho* [Scientific notes of the Vinnitsa State Pedagogical University named after Mikhail Kotsiubynsky] 48, pp. 37-46 (in Ukrainian).
4. Hrabovskyi, P. P. (2008). Informatsiina kompetentnist uchytelia serednoi shkoly [The information competence of secondary school teachers]. *Visnyk Zhytomyrskoho derzhavnoho universytetu imeni Ivana Franka* [The Bulletin of Zhytomyr State University named after Ivan Franko], 37, pp.118-122. (in Ukrainian).
5. Kaliuzhka, N. S. (2016). Zakonomirnosti ta pryntsyipy formuvannia innovatsiinoi kompetentnosti maibutnikh uchyteliv pochatkovoii shkoly [Reguliarities and principles of formation of innovative competence of future elementary school teachers]. *Pedahohichni nauky: teoriia, istoriia, innovatsiini tekhnolohii* [Pedagogical sciences: theory, history, innovative technologies], 2, pp. 270-277. Retrieved from: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pednauk_2016_2_35(in Ukrainian).
6. Karelina, A. A. (2002). Psihologicheskie testy [Psychological tests] : 2 Vol. Moskva : VLADOS. Vol.1, pp.25-29 (in Russian).
7. Konovalchuk, I. (2011). Sutnist i struktura innovatsiinoi kompetentnosti pedahoha zahalnoosvitnoho navchalnoho zakladu [The essence and structure of the innovative competence of a teacher of a comprehensive educational institution]. *Visnyk Prykarpatskoho natsionalnoho universytetu* [Bulletin of the Precarpathian National University] XL, pp.85-88. (in Ukrainian).
8. Leontev, D. A. (1999). Metodika predelnyh smyslov : Metodicheskoe rukovodstvo [The technique of limit meanings: Methodological tutorial]. Moskva : Smysl. 36 p. (in Russian).

9. Luk'ianets, O., Luk'ianets, T. (2016). Konstatavalnyi eksperyment: oznaky, mozhlyvosti ta problemy provedennia [Summative experiment: signs, opportunities and problems of conducting]. *Naukovi zdobutky studentiv Instytutu liudyny* [Scientific achievements of students of the Institute of Human Rights]. 2 (4). Retrieved from : <http://studscientist.kubg.edu.ua/index.php/journal/article/view/54> (in Ukrainian).
10. Obishchenko, S. O. (2013). Empyrychne doslidzhennia tsinnisnykh oriantatsii vykladachiv vyshchyykh navchalnykh zakladiv iz tsynichnym spryiniattia navkolyshnoi diisnosti [Empirical study of value orientations of teachers of higher educational institutions with cynical perception of the surrounding reality]. *Visnyk pislidyplomnoi osvity* [Bulletin of the Postgraduate Education], 9 (2), pp.247-253(in Ukrainian).
11. Palchevskiy, S. S. (2007). Pedagogika : navch. posibnyk [Pedagogy: textbook]. Kyiv : Karavela, 576p. (in Ukrainian).
12. Semenikhina, O., Yurchenko, A. (2014). Uminnia vizualizuvaty navchalnyi material zasobamy multymedia yak fakhova kompetentnist uchytelia [The ability to visualize educational material by means of multimedia as professional competence of the teacher]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu* [Scientific herald of Uzhgorod National University], 33, pp.176–179. (in Ukrainian).
13. Serhiichuk, O. (2011). Profesiina kompetentnist maibutnoho vchytelia v systemi pidhotovky do pedagogichnoi diialnosti [Professional competence of the future teacher in the system of preparation for pedagogical activity]. *Problemy pidhotovky suchasnoho vchytelia* [Problems of training a modern teacher], 4 (Ch. 2), pp.198-206. (in Ukrainian).